

Олександр Поліщук

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна

УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИЧНА НАЦІЯ – МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

У статті розглядаються концепції української політичної нації та аналізується процес її становлення. Звертається увага на буття української нації: соціально-економічну, політичну та духовну кризи, при цьому з'ясовуються точки консолідації українського соціуму. Розкриваються основні ознаки політичної нації і умови, за яких вона може відбутися.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Суспільно-політичний розвиток України є фундаментальною підставою утвердження нашої держави як повноважного і авторитетного суб'єкта світової спільноти, дієвого учасника цивілізаційного поступу людства, розвиненого демократичного суспільства. За роки незалежності відбулися незворотні зрушення у суспільній свідомості, політичній, законодавчій і соціальній організації суспільства, гарантуванні прав і свобод громадян. Таким чином, створено міцні підвалини для подальшої системної трансформації суспільства, перетворення України в одну з провідних держав світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання поданої проблеми. Зважаючи на розвиток людства та його потреби брати активну участь у політичному житті держави, розвиток демократичних прав і свобод, не враховуючи етнічність походження, виникла необхідність у дослідженні процесу становлення української політичної нації в Україні. До вивчення цієї проблеми звернулися такі дослідники, як А. Бичко, І. Бичко, М. Бойченко, В. Здоровенко, М. Михальченко, Н. Скотна та ін. Вони, розглядаючи духовне життя українського суспільства, розкрили основи консолідації української політичної нації, з'ясували суть ідеології у процесі її становлення і – основне – продемонстрували нову, посткомуністичну позицію у трактуванні української політичної нації, яка базується на внутрішньому переконанні людей. Ними також окреслено основні засади, на яких має формуватися національна самосвідомість. Так, відомий історик С. Кульчицький відзначив, що політична нація – це один з вимірів громадянського суспільства, об'єднання людей усіх національностей в організації, економічно незалежні від держави. Тобто він ототожнює політичну націю з громадянським суспільством. В. Ярош, розглядаючи процес становлення політичної нації в Україні, зазначив, що він (процес) лише розпочався. І багато в цьому процесі становлення залежатиме від активності політичних лідерів. При цьому він зауважує, що за роки незалежності нашої держави не виплекано, на жаль, своїх національних політичних лідерів. На сьогодні створено тільки основи політичної нації.

Вищевикладене свідчить про те, що кожен з дослідників намагався на своєму рівні здійснити певний внесок у концепцію становлення української політичної нації. Однак усіх їх об'єднує те, що вони розглядають процес становлення політичної нації «згори», не враховуючи потенціалу самої людини. Такий підхід є помилковим, оскільки людина є основою етносу, нації. І те, бути в Україні політичній нації чи ні, залежить не лише від еліти, а й від людей, адже бажання людини служити владі має стати законом.

Мета даної статті – розглянути перспективи формування політичної нації в українському соціумі на сучасному етапі політичного буття.

Завдання статті – розкрити через ретроспективний аналіз процес становлення української нації. З'ясувати, яку роль відіграє політична нація в житті держави і чи сформована така нація в поліетнічній Україні взагалі.

У процесі дослідження цієї проблеми корисними є погляди М. Степико, згідно з якими нація є «наслідок консолідації різних субетнічних груп, що мешкають на певній території, навколо певного етносу, як правило, найбільш численного, наслідок усвідомлення їхньої окремішності, політичного, економічного, а іноді й військового конституювання у світлі соціальних взаємозв'язків з іншими народами, конституювання своєї особливості у всегальному, загальнолюдському» [1]. Виходячи з цієї тези, можна припустити, що на даний час питання національних, етнічно однорідних держав є надзвичайно складним. З цього приводу Г. Нестеренко зазначає, що не завжди етнічні групи консолідуються навколо якогось одного етносу; центр тяжіння може і не мати масового матеріального носія, виступаючи в духовній формі – національній ідеї, пропагованій елітними прошарками (традиційним прикладом націєтворення без центральної етнічної групи є США) [2]. Отже, як бачимо, насправді етнічна група не завжди відіграє провідну роль у формуванні національної держави. Особливо це стосується багатонаціональних держав, у яких питання національності не варто порушувати, адже між наявними націями виникне конкуренція за політичну першість, що призведе до конфлікту, який може перерости у політичну кризу на етнонаціональному ґрунті. Тобто політика стане причиною конфліктів і криз. Аналізуючи таку загрозу, дослідниця зазначає, що коли йдеться про консолідацію етнічних груп в націю, обов'язково необхідно мати на увазі політичний характер цього процесу: нація завжди утворюється внаслідок політизації етносів, представники яких мешкають на відповідній території [2].

Проблема політичної нації не нова. Тільки на перший погляд може здатися, що про політичну націю почали говорити порівняно недавно. В Україні особливу увагу політичній нації, як обов'язковому елементу громадянського суспільства, почали приділяти у зв'язку із політичними процесами, які мали місце в 2004 – 2005 роках. Саме тепер у нашій державі точаться наукові дискусії та суперечки з питань української нації, зокрема політичної нації. Формування єдиної політичної нації в Україні – це одне з головних завдань, яке поставила перед собою сьогоднішня політична еліта, про що свідчать ЗМІ.

Витоки сучасних етнополітичних знань губляться у глибині віків. Поняття «етнос» починає фігурувати вже у V – IV ст. до н.е., тоді ж і етнічний принцип утверджується як основа державотворення. Описуючи племена і народи, їхню культуру і звичаї, Геродот, Плутарх, Страбон закладали основи етнології. А в працях Арістотеля, Платона, Сократа, Цицерона та інших мислителів Античності спеціалісти знаходять перші цеглини підвалин етнополітології. Уже в Стародавній Греції та Римі простежуються початки консервативних ідей, що обґрунтували політичний принцип «розділяй та володарюй». Йдеться тут про ідеї месіанства та багатогранності, переселення народів та асиміляції, використання гасла «права народів» для обґрунтування та виправдання війн і рабства. Там же знаходимо перші витoki ліберально-демократичних підходів до моделювання взаємовідносин між племенами, народами, державами. Ідеї вільного розвитку культур, справедливої боротьби проти гноблення з'явилися майже одночасно з пошуками моделей ранніх федерацій та конфедерацій, обґрунтуванням недоторканності кордонів, поваги до законів тощо [3, с. 14-15].

Бачимо, що найперші трактування та обґрунтування поняття «етносу» й «нації» почалися дуже давно. Повну еволюцію поглядів на дане поняття розглядати не будемо. Звернемо увагу лише на сучасні наукові теорії та підходи до поняття «нація» і на деякі переломні моменти у становленні науки про етнологічні знання.

Сьогодні на теренах України проживає більше ста різних етносів – це зумовлено певними історичними обставинами, що спричинили поступовий перехід українського суспільства від мононаціонального до полінаціонального суспільства. Зважаючи на природний стан суспільних трансформацій у суспільній сфері, зокрема у площі націєтворення, деякі дослідники пропонують відмовитися від трактування нації у буквальному значенні,

а натомість ввести в науковий обіг поняття політичної нації. Такий підхід, очевидно, є правильним, але не на сучасному етапі й не в українському соціумі. Лише давши відповіді на запитання, чи дійсно українська нація є мононацією та як це відбивається на ментальності і що розуміється під українською політичною нацією, ми наблизимося до відповіді на основне проблемне запитання: українське суспільство є політичною нацією чи в ньому панує хаос у національному відношенні?

Слід відзначити, що тема етнічної нації у світових дослідженнях розкрита досить широко, а от термін «політична нація», на нашу думку, починає лише тепер з'являтися на сторінках наукових досліджень, у дискусіях політиків-учених різних галузей наук. Сам термін «політична нація» з'явився, звичайно, раніше, ще у XVIII ст. у Франції. Вже тоді у світовому досвіді мали місце такі політичні нації, як грецька та римська. Саме вони стали переконливим прикладом існування політичної нації взагалі.

В Україні політична нація лише починає зароджуватися. Хоча деякі дослідники стверджують, що вона вже існує, пов'язуючи це із так званою «помаранчевою революцією». Однак з даним висновком, на жаль, не можна погодитися. Скоріше, політична нація в Україні робить сьогодні лише свої найперші кроки. Для раціональної та ефективної побудови політичної нації в нашій державі не буде зайвим звернутися до світових зразків формування політичних націй, які б могли слугувати для нас у якості зразкової й такої, на яку варто рівнятися (наприклад, американська, канадська, фінська, російська, яка останнім часом робить серйозні практичні кроки для стабільного функціонування).

Політична нація взагалі створюється з метою консолідації суспільства – для досягнення спільних ідей, державних функцій. Тому характерні ознаки політичної нації ніяк не можуть бути зіставлені з державами тоталітарного, недемократичного режиму.

Політична нація консолідує людей, суспільства. Етноси, які перебувають у меншості і відчувають свою «роль другого гатунку», створюють політичну націю, маючи на меті зрівняти свою роль у суспільстві із титульною нацією. Суспільство має відкривати кожному громадянину всі культурні горизонти, не може нікому обмежувати доступ до жодної із сфер діяльності, в тому числі й за національною ознакою. Національність, колір шкіри, віросповідання, релігія, мова чи раса людини – все це не є головними ознаками політичної нації. Це відходить у минуле або, принаймні, повинно було б відійти.

Доводиться погодитися з думкою відомого іспанського філософа Х. Ортега-і-Гассета, який стверджує, що «нація, як і раса й мова, походить від держави, тобто політики, а не від біології чи географії» [4, с. 131]. Водночас бачимо, що в цьому підході сплутується процес формування нації з її сутністю. Подібну позицію займали М. Вебер та Г. Федотов. Однак можна ствердити, що нація немислима поза державою, оскільки остання є необхідною компонентою її існування [5, с. 22-23]. В ідеї «одна нація – одна держава» (М. Бердяєв, М. Вебер, Л. Градовський, П. Манчіні, К. Каутський та інші) втілюється потреба першості мононаціональних держав із єдиною мовою, однонаціональним парламентом, армією і т.д., на відміну від багатонаціональних держав (О. Бауер, М. Грушевський, М. Драгоманов, І. Кант, К. Реннер та інші) [4, с. 131].

Відомий дослідник проблем нації та національності Г. Сетон-Вотсон стверджує, що «...політична нація – це спільнота, яка на додаток до культурних зв'язків має також правову державну структуру» [4, с. 157].

Е. Сміт доводить, що нація є модерним явищем, яке виникло тільки після Великої Французької революції, аргументом до чого служить думка: нації мають етнічну основу, проте відрізняються від етносів тим, що ще передбачають політичні, соціальні, гендерні моменти розвитку та інтеграції етнічної бази, яка перетворюється в націю [5, с. 23]. На думку М. Вебера, нація – це політична категорія, що визначається через державу, хоча їй не тотожна [4, с. 131].

Зрозуміло, що така інституція, як держава, є чи не найважливішим чинником у формуванні будь-якої нації, в тому числі й політичної. Проте потрібно зазначити, що, крім спільної території, кордонів, законодавства і державних атрибутів, є ще не менш важливі елементи – такі, як національна психіка, свідомість, характер, культура тощо.

Оскільки Україна сьогодні є незалежною державою, то основним завданням політиків має стати відродження і об'єднання української нації в єдиний соціальний організм. Для цього потрібно віднайти ті точки дотику, які змогли б стерти «соціальні кордони» умовно поділеного українського суспільства на західних та східних українців. Такими об'єднувальними чинниками, на думку М. Михальченка, може виступити мова, звичаї, обряди, культурно-історичні традиції, спільні особливості психічного складу, що передаються з покоління в покоління [6].

Враховуючи, що мова є важливою складовою проблеми формування української нації, виникає проблема розширення сфери застосування української мови. Значення цієї проблеми не має недооцінюватися, а сама проблема не може бути вирішеною без чіткої та достатньо жорсткої політики на державному рівні.

Ще однією важливою проблемою, яка суттєво гальмує становлення сучасної української нації і має знайти державно-політичне вирішення, є проблема сепаратизму регіонів. Згадана проблема має історичне підґрунтя і є наслідком тривалої присутності на українських землях адміністративно-силових структур інших держав, що спричинило втрату у значної частини українського населення почуття національної ідентичності. Однією з форм політичного сепаратизму в сучасній Україні стала штучно створена (оскільки для неї не існує жодних об'єктивних передумов) й нав'язана українським громадянам окремими політичними силами так звана проблема федералізму. Механічне запровадження ідеї федералізму на сучасному етапі може призвести до загрозливої дестабілізації політичного життя в Україні, міжнаціональних конфліктів, різкого посилення сепаратистських настроїв у окремих, особливо східних, регіонах. Це може також актуалізувати територіальні претензії до України з боку окремих іноземних політичних сил і навіть держав.

Розв'язання названих проблем національно-політичного розвитку України як передумов становлення української політичної нації неможливе без відповідної державної політики: рішучої, жорсткої та стабільної. Постає питання про спроможність і наявність волі до вироблення й здійснення цієї політики в сучасній політичній еліті України.

На превеликий жаль, політична еліта України виявилася не готовою до цієї місії. Хоча необхідність формування нації й усвідомлювалася керівництвом країни, але процес консолідації так по суті і не розпочався. З одного боку, перший президент Л. Кравчук не встиг розробити й запропонувати відповідні механізми, а з іншого – його наступник Л. Кучма сприймав створення держави спрощено, тобто лише з точки зору формування економічної основи державності, що, на його думку, повинно сприяти автоматичному вирішенню інших, зокрема гуманітарних та національних проблем. Створений Л. Кучмою політико-економічний режим, що базувався на балансі інтересів основних промислово-фінансових груп, які розділили Україну, сприяв затушуванню проблеми створення спільної ідентичності у загальнонаціональному масштабі. Консолідуючі процеси відбувалися повільно, причому в економічній галузі вони випереджали культурну сферу. Було обрано практику «природного» розвитку, тобто правляча еліта не прискорювала процеси формування спільних національних ознак. Зокрема, не форсувалася українізація освіти і державного апарату, створення і захист національного інформаційного простору тощо. В цілому, як наслідок, вже дев'ятнадцять років в Україні спостерігається відсутність суспільного консенсусу стосовно стратегічних орієнтирів розвитку, не визначені базові цілі та цінності українського соціуму [7].

Згідно з даними опитування, проведеного Інститутом соціології НАН України в рамках соціологічного моніторингу «Українське суспільство: 1994 – 2003 рр.», тільки 41,1% респондентів вважали себе громадянами України. Для 32,3% – важливіша регіональна ідентичність: кожний опитаний з цієї групи опитаних більше бачив себе «мешканцем села, району чи міста, в якому живе», ніж громадянином України. Ще 13,1% опитаних продовжували ідентифікувати себе з не існуючою вже державою – Радянським Союзом [7].

Ситуація поступово почала змінюватися під впливом Помаранчевої революції, що стала одним з найважливіших з моменту отримання незалежності етапів консолідації української нації. Ці події ініціювали початок досить серйозних дискусій в еліті та суспільстві стосовно існуючих та бажаних базових ознак української нації в регіонально-культурному переломленні.

Щоб утвердити українців як націю, проукраїнські політичні сили повинні офіційно проголосити національною ідеєю єдність української нації. Своє слово має сказати і держава, яка покликана сприяти консолідації української нації. Вселяє оптимізм той факт, що низка політичних партій (включаючи тих, ідеологія яких досі була невиразною) все чіткіше окреслює власну ідеологію як солідаризм, громадянське порозуміння тощо. З політологічної точки зору це і є ідеологія національної єдності або ідеологія національної держави (з невід'ємною консолідацією, солідарністю усіх, хто створює спільність).

Зважаючи на багатонаціональний склад нашої держави, неоднорідну історію (за винятком терпимості перед гнобителями) розвитку окремих регіонів, українська нація перебуває в стані хаосу, однак, незважаючи на цей реальний стан, все ж таки титульною нацією на українських землях залишаються українці. Тому формування політичної нації відбувається на багатоетнічному ґрунті, де національна ідентичність існує на базі найбільшої етнічної групи.

Сьогодні є всі сприятливі умови для того, щоб українська нація об'єдналася і, враховуючи її багатонаціональний склад, утворила українську політичну націю.

Так, на думку І. Лосєва, існує дві основні моделі формування спільнот – етнічна і політична. При цьому до етносу приєднатися не можна – в ньому можна лише народитися. Не кожна етнічна спільнота може стати нацією. Нація виникає там, де етнос набуває державності. Серед українських науковців існує дві концепції розбудови нації. Д. Донцов стверджував: «Спочатку нація – потім держава». В. Липинський: «Спочатку держава – потім нація» [8]. Тут виникає абсолютно інше запитання: чи є в нас політична еліта, яка спроможна формулювати найважливіші проблеми політичною мовою й пропонувати їх до розв'язання? Як відомо, у нас політичні угруповання мають особистісний характер і тільки десь наближаються до чітких політичних контурів. Не треба чекати, що ми маємо бути об'єднаними навколо однієї якоїсь ідеї або політичної партії. Треба, щоб особистісна боротьба завжди була вираженням якихось політичних цілей, зрозумілих усьому народові.

Сьогодні спостерігається інша ситуація. Зокрема Л. Кравчук зазначає, що політична нація в Україні перебуває в стадії формування. Сам процес створення політичної нації почався 1994 року й триває досі, оскільки він дуже складний і суперечливий. Тут вступають у суперечність об'єктивні й суб'єктивні чинники. Об'єктивні чинники працюють на формування політичної нації, а суб'єктивні – на її руйнування. Унаслідок процесів, що відбуваються в суспільстві, й складностей в самій владі ці два чинники стикаються. В додаток, у нашої країни немає чіткої стратегії розвитку, а також існує певний розкол як у владі, так і в суспільстві. Усе це гальмує процес формування політичної влади. Сам цей процес має бути взаємодоповнюючим, тобто формуватися як знизу, так і зверху, тут беруть участь і суспільство, і влада. Коли в країні будуть створені економічні,

соціальні, політичні, духовні умови, що працюють на націю, тоді в суспільстві буде формуватися єдина політична нація. Тобто буде визначено курс розвитку країни й будуть створені всі умови для сприятливого життя народу. При створенні політичної нації мають враховуватися інтереси всіх національностей, що проживають на території України. Наприклад, події 2004 року, пов'язані з президентськими виборами, потім розпуск парламенту й обрання нового, які були сповнені різних протиріч, створили передумови для розколу суспільства. Тому ми сьогодні не можемо говорити про об'єднувальні процеси, оскільки ті процеси, що були закладені 2004 року й тривають іще сьогодні, негативно впливають на єдність нашої країни. Це виражається як у зовнішній, так і у внутрішній політиці [9, с. 1].

Термін «політична нація» (дуже узагальнено) наука визначає як політичну спільноту громадян певної держави. Тобто людей, що усвідомлюють свою належність до цієї спільноти, поважають правила, які існують в даному суспільстві. Це мінімум. А максимум – більшості членів політичної спільноти має бути притаманний патріотизм, почуття відповідальності за долю країни. Чи усвідомлювали це 98% наших громадян, коли 1991 року на славнозвісному референдумі голосували за незалежність України? Напевно, здебільшого так. Куди ж поділися відповідальність і патріотизм після національного піднесення початку 90-х років? Стерлися економічними негараздами? Зруйнувалися непрофесійною й непатріотичною владою? Розвіялися через постійні наполегливі втручання ззовні? Однозначно відповісти непросто. Залишається констатувати, що з якогось моменту у формуванні політичної нації нам довелося починати з нуля.

Говорячи про політичну націю, потрібно вказати, що політична нація – це сукупність людей різних національностей, які є громадянами однієї країни. Однак неодмінною умовою є достатня зрілість корінної, титульної нації, навколо якої формується нація політична.

Отже, політичні нації – своєрідний симбіоз соціальних та етнічних спільностей. Нове структурування суспільства визріває на наших очах і ще не має розгорнутої наукової ідентифікації. В кожному разі термін «нація» в його загальнозживаному розумінні вже не відповідає повністю реаліям постіндустріального громадянського суспільства.

Разом з тим не варто протиставляти так зване етнічне і політичне (громадянське) розуміння нації. За будь-яких обставин, як вважає В. Лісовий, формування націй здійснюється шляхом виокремлення елементів етнокультури та їх нового синтезу, призначеного об'єднати попередню культурну різноманітність: об'єднання індивідів у нації здійснюється за допомогою особливої культури, що підноситься над культурною різноманітністю, – ця культура й дістає назву «національної культури» [10, с. 44].

У доволі поширеній посткомуністичній інтерпретації громадянської (або політичної) нації всі її атрибутивні ознаки подаються як нейтральні щодо всіх етнічних ідентифікацій громадян, отже, політична нація як соціальний організм виявляється ніби-то стерильно нечутливою до будь-яких національних культурно-ідеологічних проявів.

Таке розуміння концепції політичної нації приводить деяких дослідників до песимістичних висновків про практичну неможливість реалізації проектів як громадянської нації, так і бінаціональної чи багатонаціональної держави на теренах посткомуністичних держав. Так, на думку відомого дослідника Р. Брубакера, формування громадянської нації – незмінної складової більшості західних демократій – у посткомуністичних умовах можливе лише в країнах з етнічно майже гомогенним складом населення (коли етнічність автоматично втрачає будь-яке практичне значення). Це, очевидно, не стосується України, яка, на його думку, взагалі не здатна до формування політичної нації [11].

Згідно з таким підходом «етнічну» націю від «політичної» відрізняють: участь народу в громадському житті, а не громадянські й політичні права; популістські організації, а не демократичні партії; патерналістська функція «своєї» держави, а не захист меншин та індивідів від її зазіхань тощо. Крім того, основою національної ідентичності

тут є «народна культура» – часто конкретного етносу, який формує систему суспільних відносин за подобою свого ймовірного історичного коріння, на відміну від «політичної» нації, яка засновується на територіальному принципі та громадянських правах.

Формування української політичної нації є актуальним, життєво важливим завданням українського суспільства і держави. Словосполучення «українська політична нація» усе частіше вживається політиками і фахівцями і поступово входить у свідомість громадськості і громадян. Дотепер немає загально визнаного тлумачення його в політичній науці і практиці. У цілому можна говорити про різне сприйняття категорії «українська політична нація» – індивідом, соціальними верствами, етносами і субетнічними групами, суспільством і державою. На нашу думку, це зумовлено такими причинами: 1) практично початковою фазою самого процесу формування «української політичної нації», неминуче сполученого з досить складним, суперечливим і тривалим пошуком найоптимальніших форм етнополітичної ідентичності; 2) потенційною можливістю різного тлумачення терміна «українська політична нація» суб'єктами суспільно-історичного процесу (індивідом, колективом, суспільством, державою), кожний з яких в умовах переходу від тоталітаризму до громадянського суспільства не тільки має право, але й, безсумнівно, буде вкладати в це поняття свій власний зміст; 3) неможливістю в умовах визнання пріоритету демократичних цінностей скільки-небудь швидко сформувати на рівні суспільної свідомості уніфіковане уявлення про причетність усіх членів поліетнічного співтовариства до єдиної політичної нації винятково законодавчими чи адміністративними методами.

Отже, стрижневим змістом поняття «українська політична нація» є досить високий рівень морально-політичної єдності громадян України в їхньому прагненні створити процвітаюче демократичне суспільство, безпека, стійкість і прогресивний розвиток якого гарантуються державою. Зважаючи на це, потрібно розглянути перспективи утворення української політичної нації, адже сучасні політики не сприяють цьому процесу, а навпаки намагаються загальмувати його або взагалі ліквідувати.

Висновки

Таким чином, політичної нації в Україні як такої поки що немає. Однак шанси сформувати нову націю, тобто політичну, на принципах державності, існують. Головними передумовами для цього є характер культури населення східного, південного та, частково, центрального регіонів; почуття спорідненості населення, яке особливо почало зростати останнім часом. Але найголовніше, що має бути наявним, що повинно консолідувати український народ, – це почуття єдності, спільна мета та спільні державні інтереси. Повинна існувати одна для всіх ідея державотворення. Це – найголовніша ціль, якою повинні керуватися люди при формуванні політичної нації у своїй державі.

Як відомо, для того, щоб ідеальні конструкції, вироблені елітою, сприймалися всіма громадянами, всіма етнічними групами, необхідно їх утворити й домогтися, щоб вони функціонували на двох рівнях. По-перше, на рівні інтелектуальному як ідеологія, яка завжди тяжіє до раціоналізації світобачення й існує як теоретична система. По-друге, на рівні психологічному як соціальна міфологія, для якої властиве акцентування на емоційно-образному сприйнятті дійсності. Інакше кажучи, реально спрацьовувати буде лише така ідея, яка впливає з нагальних потреб суспільства.

Сьогодні першочерговим завданням українського народу є подолання соціально-економічної, політичної та духовної криз. Та політична сила, яка зуміє змінити сьогоднішню ситуацію, отримає всебічну підтримку населення. Виробити ж таку доктрину, яка б змогла консолідувати усіх громадян України незалежно від їхнього етнічного походження, без допомоги ефективно діючого уряду та найвищого керівництва держави, поки що неможливо.

Отже, для існування політичної нації в Україні потрібно чітко визначити її ознаки: існувати політична нація може лише у демократичній державі; одним із найголовніших елементів політичної нації є панування громадянського суспільства, верховенства закону та поваги до прав людини; рівність прав титульного етносу із іншими етносами, що проживають на території тієї чи іншої держави; кожний громадянин бере участь у політичному процесі або безпосередньо, або опосередковано; громадян між собою об'єднують спільні цілі, спільні інтереси, одна мета.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степико М.Т. Філософсько-методологічний аналіз становлення та буття етнопонаціональних спільностей : дис. ... доктора філос. наук : 09.00.03 / Степико М.Т. – К., 1998. – 388 с.
2. Несторенко Г.О. Українська політична нація: самоорганізаційні засади становлення : [монографія] / Несторенко Г.О. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 360 с.
3. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2002 році». – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2003. – С. 14-15.
4. Основи етнодержавознавства : підручник / [за ред. Ю.І. Римаренка]. – К. : Либідь, 1997. – 565 с.
5. Сміт Е. Національна ідентичність / Ентоні Сміт ; пер. з англ. Петро Тарашук. – К. : «Основи», 1994. – 224 с.
6. Духовне життя українського суспільства: теоретико-методологічні та онтологічні проблеми розвитку : у 3 кн. Кн. 1 / [Михальченко М., Скотний В., Бичко А. та ін.] ; за заг. ред. М. Михальченка, В. Скотного. – Київ ; Дрогобич : Інформаційно-редакційний відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. – 244 с.
7. Степико М. Деякі питання формування української нації / М. Степико [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/book/2004_html/007.htm
8. Лосев І. Нація етнічна чи політична? / Ігор Лосев // Український флот [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : <http://ukrlife.org>
9. Решетилова О. Політична нація: вимірювання незалежністю / Ольга Решетилова // День. – 2008. – № 150, 22 серпня. – С. 1.
10. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика // Лісовий В. Збірка есеїв / Лісовий В. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 1997. – 352 с.
11. Крисаченко В.С. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / [Крисаченко В.С., Степико М.Т., Власюк О.С. та ін.] ; за ред. В.С. Крисаченка. – К. : НІСД, 2004. – 656 с.
12. Медвідь Ф.М. Українська національна ідея як детермінанта державотворчих процесів / Ф.М. Медвідь // Політичний менеджмент. – 2005. – № 1 (10). – С. 37.
13. Федуняк С. Вплив зовнішнього чинника на процес консолідації української нації / Федуняк С. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kennan.kiev.ua/kkp/content/conf06/papers/Fedunyak.html>
14. Філософія політики: Короткий енциклопедичний словник / авт.-упоряд.: Андрущенко В.П. та ін. – К. : Знання України, 2002. – 670 с.
15. Шерех Ю. Життя у Рейк'явіку (або – незалежність – і що завтра) // Пороги і Запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеологія : в 3 т. Т. 2 / Юрій Шерех. – Харків : Фоліо, 1998.

Александр Полищук

Украинская политическая нация – миф или реальность?

В статье рассматриваются концепции украинской политической нации и анализируется процесс ее становления. Обращается внимание на бытие украинской нации: социально-экономический, политический и духовный кризисы, при этом выясняются точки консолидации украинского социума. Раскрываются основные признаки политической нации и условия, в которых она может состояться.

Oleksandr Polishchuk

Ukrainian Political Nation – Myth or Reality?

In the article conceptions of Ukrainian political nation are studied and the process of its formation is analyzed. The attention is paid to the existence of Ukrainian nation: socio-economic, political, and spiritual crises, the points of Ukrainian society consolidation are studied as well. The main features of political nation and the conditions under which it can take place are revealed.

Стаття надійшла до редакції 24.12.2010.